

Insecteninventarisatie Vlaamse Natuurreservaten ‘Grootbroek’ en ‘Rodebos en Laanvallei’

In 2004 onderzocht de Ongewerveldenwerkgroep van Natuurstudiegroep Dijleland twee Vlaamse natuurreservaten in de Zuidelijke Dijle- en Laanvallei: “Het Grootbroek” en “Rodebos en Laanvallei” beiden op grondgebied Huldenberg.

“Het Grootbroek” is een vijver- en moerasgebied. Het gebied is slechts recent verworven door de Vlaamse overheid en hierdoor was het gebied op het moment van de bezoeken nog niet onder optimaal beheer. De waterkwaliteit in het gebied was bijvoorbeeld vrij slecht door de bijvoeding van vissen. De verzamelde gegevens kunnen dan ook gebruikt worden om te zien hoe het gebied in de toekomst evolueert.

Het natuurreservaat “Rodebos en Laanvallei” is reeds langer in beheer. Het gebied vertoont een opmerkelijke diversiteit aan biotopen op een betrekkelijk kleine oppervlakte. De hoogste delen bevatten de best ontwikkelde heide van de zuidelijke Dijlevallei. Op de flanken vinden we oud bos, met goed ontwikkelde natte en droge bostypes. Hier ontspringen ook een aantal kalkrijke bronnen die zuivere bosbeekjes voeden. Beneden in de vallei vinden we natte graslanden, moeras, ruigten, rietland, en een vijvertje. Door deze grote verscheidenheid aan biotopen is de insectenfauna van het reservaat opvallende groot.

In dit verslag beschrijven we de insecten en andere ongewervelden die tijdens de inventarisaties werden waargenomen. In enkele gevallen werden de soortenlijsten aangevuld met gegevens uit andere jaren. In dit eerste artikel beschrijven we de resultaten van alle ongewervelden uitgezonderd de beter onderzochte groepen Diptera (vliegen en muggen) en Lepidoptera (vlinders en motten).

1. Andere Ongewervelden

Bij de “andere ongewervelden” beschrijven we de ongewervelden-groepen die niet uitgebreid bestudeerd werden. Het gaat hier om 59 soorten uit 11 taxonomische groepen. Een overzicht vind je in Tabel 1.

Bij de libellen werden de twee bijzonderste soorten van het onderzoeksgebied niet tijdens het onderzoekjaar 2004 waargenomen. De Bruine winterjuffer is in 2002 op het heideveld in het Rodebos waargenomen. De soort plant zich wellicht in de vallei voort, terwijl ze op de heide overwintert. De Bronlibel werd de afgelopen jaren enkele malen aan de brongebieden van het Rodebos waargenomen. Ze is afhankelijk van heldere zuurstofrijke beekjes en is een indicator van de goede water- en structuurkwaliteiten van de bosbeken in het Rodebos. Net als in de rest van de Dijlevallei is de Weidebeekjuffer ook langs de Dijle aan het Grootbroek en langs de Laan in het Rodebos een algemene verschijning.

De waargenomen waterinsecten in het Grootbroek (wantsen en kevers), waren alle generalisten. Samen met de beperkte soortensamenstelling duidt dit op een lage waterkwaliteit in het Grootbroek. Met de inrichting van het gebied als natuurreservaat zal deze situatie hopelijk verbeteren.

2. Kevers Coleoptera

Tijdens het onderzoek werden 112 kevers van 13 verschillende families op naam gebracht (Tabel 2). De best onderzochte of interessantste groepen worden hieronder kort besproken.

Loopkevers De loopkevers waren de soortenrijkste kevergroep in ons onderzoek met 24 soorten. In het Rodebos troffen we voornamelijk soorten aan van bossen, heiden en droge graslanden. In de Laanvallei en het Grootbroek overheersten hygrofiele soorten. Twee soorten staan als “achteruitgaand” op de Rode Lijst voor Vlaanderen: de Groene zandloopkever en de Basterdzandloopkever.

Prachtkevers Er werden weliswaar slechts 2 soorten Prachtkevers gevonden, maar elk vondst van een prachtkever in Vlaanderen is interessant. Het gaat immers om eerder zeldzame kevers met gespecialiseerde levenswijzen. De larven van *Agrilus olivicolor* leven in het hout van Haagbeuk en Hazelaar. *Trachys minutus* is een mineerder van wilgen.

Lieveheersbeestjes Met 18 soorten zijn de lieveheersbeestjes de best onderzochte kevergroep. De meeste soorten werden aangetroffen in het Rodebos. Hier was de heide het rijkste biotoop. Er werden 3 soorten waargenomen die in Vlaams-Brabant minder algemeen zijn: het Oogvleklieveheersbeestje, het Bruin lieveheersbeestje, en het Achttienstippelig lieveheersbeestje. De bijzonderste vondst was het Hiërogliefenlieveheersbeestje. Dit kevertje leeft van Heidehaantjes en werd aangetroffen in een heideveld dat sterk aangetast was door Heidehaantje. De soort is zeldzaam in Vlaanderen.

Reuzenhaan. Laanvallei, juli 2005. Foto: Frederik Fluyt

Slakken - Mollusca

Arion ater rufus (Grote wegslak)
Cepaea nemoralis (Gewone tuinslak)
Helix pomatia (Wijngaardslak)
Lehmannia marginata (Bosaardslak)

Spinnen - Aranea

Agelena labyrinthica
Araneus marmoreus
Pisaura mirabilis

Libellen - Odonata

Aeshna cyanea (Blauwe glazenmaker)
Calopteryx splendens (Weidebeekjuffer)
Coenagrion puella (Azuurwaterjuffer)
Cordulegaster boltoni (Bronlibel)
Ischnura elegans (Lantaantje)
Libellula depressa (Platbuik)
Platycnemis pennipes (Breedscheenjuffer)
Pyrrhosoma nymphula (Vuurjuffer)
Sympecma fusca (Bruine winterjuffer)
Sympetrum sanguineum (Bloedrode heidelibel)

Sprinkhanen - Orthoptera

Krasser (Chortippus parallelus)
Bruine sprinkhaan (Chortippus brunneus)
Tetrix subulata (Gewoon doorntje)
Tetrix undulata (Zeggedoorntje)
Meconema thalassinum (Boomsprinkhaan)
Tettigonia viridissima (Grote groene sabelsprinkhaan)
Conocephalus dorsalis (Gewoon spitskopje)

Kakkerlakken - Dictyoptera

Ectobius sylvestris (Boskakkerlak)
Ectobius pallidus (Bleke kakkerlak)

Oorwormen - Demaptera

Forficula auricularia (Gewone oorworm)

Wantsen - Heteroptera

Randwantsen - Coreidae
Coreus marginatus (Zuringrandwants)
Gonocerus acuteangulatus
Acanthosomatidae
Acanthosoma haemorrhoidale
Cyphostethus tristriatus
Elasmucha grisea
Elasmotherus interstinctus

Cydnidae

Legnotus limbosus
Schildwantsen - Scutelleridae
Eurygaster testudinaria
Boom- en Bodemwantsen - Pentatomidae
Aelia acuminata (Mijterwants)
Arma custos
Carpocerus spec.
Dolycoris baccarum
Eurydema oleracea (Koolwants)
Graphosoma lineatum (Pyamawants)
Holcostethus vernalis
Palomena prasina (Groene stinkwants)
Pentatoma rufipes (Roodpotige boomwants)
Piezodorus lituratus
Waterschorpioenen - Nepidae
Nepa cinerae (Waterschorpioen)
Schaatsrijders - Gerridae
Gerris lacustris

Duikerwantsen - Corixidae

Corixa punctata
Sigara spec.

Cicades - Homoptera

Cercopis vulnerata

Gaasvliegen - Chrysopidae

Chrysoperla lucasina

Schorpioenvliegen - Mecoptera

Panorpa communis
Panorpa germanica

Vliesvleugeligen - Hymenoptera

Mieren - Formicidae
Lasius brunneus (Boommier)
Lasius fuliginosus (Glanzende houtmier)
Lasius niger (Zwarte wegmier)
Hommels - Bombidae
Bombus lapidarius (Steenhommel)
Bombus pascuorum (Akkerhommel)
Bombus terrestris (Grote aardhommel)

Loopkevers - Carabidae

Abax ater
 Acupalpus dubius
 Acupalpus flavicollis
 Agonum assimile - Bos
 Amara aenea (Glansloopkever)
 Amara anthobia
 Amara familiaris
 Amara plebeja
 Bembidion articulatum
 Bembidion lampros
 Carabus problematicus
 Cicindela campestris (Groene zandloopkever)
 Cicindela hybrida (Basterdzandloopkever)
 Dromius quadrimaculatus (Schorsloopkever)
 Elaphrus cupreus
 Loricera pilicornis
 Notiophilus biguttatus
 Pterostichus anthracinus
 Pterostichus madidus (Aardbeilookever)
 Pterostichus nigrita s.l.
 Pterostichus strenuus
 Pterostichus vernalis
 Stenolophus mixtus
 Stenolophus teutonius

Aaskevers - Silphidae

Nicrophorus vespilloides (soort Doodgraver)
 Silpha atrata

Kortschildkevers - Staphylinidae

Paederus littoralis

Bladsprietkevers - Scarabaeidae

Melolontha melolontha (Gewone meikever)
 Onthophagus coenolita
 Phyllopertha horticola (Rozekever)
 Trichius rosaceus (soort Penseelkever)
 Valgus hemipterus

Prachtkevers - Buprestidae

Agrilus olivicolor
 Trachys minuta

Kniptorren - Elateridae

18 soorten (lijst verkrijgbaar op aanvraag)

Cantharidae - Weekschildkevers

Cantharis rustica (Zwart soldaatje)
 Cantharis livida (Geel soldaatje)
 Malthinus flaveolus

Basterdwekschild - Melyridae

Malachius bipustulatus

Lieveheersbeestjes - Coccinellidae

Adalia 10-punctata (Tienstippelig LHB)
 Adalia 2-punctata (Tweestippelig LHB)
 Anatis ocellata (Oogvlek LHB)
 Aphidecta oblitterata (Bruin LHB)
 Calvia 10-guttata (Tienvlek LHB)
 Calvia 14-guttata (Roomvlek LHB)
 Coccinella 5-punctata (Vijfstippelig LHB)
 Coccinella 7-punctata (Zevenstippelig LHB)
 Coccinella hieroglyphica (Hiërogliefen LHB)
 Exochomus 4-pustulatus (Viervlek lieveheersbeestje)
 Halysia 16-guttata (Meeldauw LB)
 Harmonia axyridis (Veelkleurig aziatisch LHB)
 Myrrha 18-guttata (Achtienstippelig LHB)
 Propylea 14-punctata (Veertienstippelig LHB)
 Psyllobora 22-punctata (Tweeëntwintigstippelig LHB)
 Rhyzobius chrysomeloides
 Scymnus (Pullus) suturalis
 Tythaspis 16-punctata (Zestienpunt LHB)

Oedemeridae - Schijnboktorren

Oedemera nobilis (Fraaie schijnbok)

Boktorren - Cerambycidae

Agapantha villosoviridescens (Distelbok)
 Cortodera humeralis
 Corymbia fulva
 Corymbia rubra (Rode smalbok)
 Grammoptera abdominalis
 Grammoptera ruficornis (Smalle bloembok)
 Leptura maculata (Gevlekte smalbok)
 Leptura quadrifasciata
 Pachytodes cerambyciformis (Veelvleksmalbok)
 Phytoecia cylindrica
 Rhagium inquisitor
 Stenopterus rufus (Smalvleugelbok)
 Stenurella melanura (Zwartstreepsmalbok)

Chrysomelidae - Bladhaantjes

Agelastica alni (Elzenhaantje)
 Cassida flaveola
 Cassida murraea
 Cassida stigmatica
 Cassida viridis (Muntschildpadtor)
 Lochmaea suturalis (Heidehaantje)
 Timarcha tenebricosa (Reuzengoudhaan)

Snuitkevers - Curculionidae en verwante families

18 soorten (lijst verkrijgbaar op aanvraag)

Waterroofkevers - Dytiscidae

Ilybius ater
 Dytiscus marginalis

TABEL 2: Kevers (Coleoptera) aangetroffen tijdens ongewervelden-inventarisaties 2004 van Natuurreservaten "Het Grootbroek" en "Rodebos en Laanvallei"

Haantjes Bij de haantjes was de Reuzenhaan zeker de opvallendste verschijning. Deze relatief grote kever werd enkele malen in de Laanvallei aangetroffen. De soort heeft ook soms de naam Bloedspuwer omdat hij indien bedreigd een rode vloeistof afscheidt. De larven leven op walstro-soorten.

Opmerkelijk was dat er 4 soorten schildpadtorren werden waargenomen. De opvallendste soort hierbij was *Cassida murraea*. Deze oranje-rode soort komt enkel op Heelblaadjes *Pulicaria dysenterica* voor. In de Laanvallei werden zowel adulten als larven waargenomen. Andere schildpadtorren waren: *Cassida flaveola*, die op sterremuur *Stellaria* leeft, *Cassida stigmatica*, die op Boerenwormkruid *Tanacetum vulgare* leeft, en het Muntschildpadtorretje *Cassida viridis*.

Boktorren De meeste boktorren leven in hout en zijn dus indicators van goede, oude bossen. Interessante soorten uit deze groep zijn *Rhagium inquisitor*, een soort van naaldhout, en *Cortodera humeralis*, een warmtelievende soort van loofhout. Enkele soorten leven in niet houtige gewassen. De larven van de Distelbok leven in allerlei kruidachtige planten: niet enkel distels maar ook brandnetels, bereklauw, en helmkruiden. *Phytoecia cylindrica* is een soort van moerassige gebieden en beekvalleien en is zeldzaam in Vlaanderen. De larven leven in brandnetels en andere kruiden.

3. Conclusie

Een vrij oppervlakkig onderzoekje, zonder gebruik te maken van vaste vangstinstallaties (bv. bodemvallen), leverde meer dan 170 ongewervelde soorten (uitgezonderd diptera en lepidoptera) op. Dit toont de opmerkelijke entomologische rijkdom van de natuurresevaten "Grootbroek" en "Rodebos en Laanvallei" aan. Deze rijkdom komt door de grote variatie aan vegetatietypes en het beschutte karakter van de graslanden.

Joris Menten
pjoris@advalvas.be